

CIVIL USIKKERHED . . .

Nordisk antologi belyser gennem 20 artikler det civile samfunds usikre og svært definerbare position i forholdet til stat og marked

Anmeldelse af Benny Lihme

Lars Trägårdh, Per Selle, Lars Skov Henriksen og Hanna Hallin (red.): *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, mångfald, framtid.* SNS Förlag, 334 sider. SEK 285,-.

Denne bogs 19 forfattere, forskere og repræsentanter fra forskellige former for "tænketanke", kommer med nogle raske bud, ofte historisk perspektiveret, på den udfordring som redaktørerne ser i overgangen fra homogene velfærdsstater/"folkhem" (alle artikler er på svensk) til det, der betegnes som pluralistiske medborgersamfund. Underligt nok optræder det fra den danske debat kendte begreb "velfærds mix" end ikke i bogens register. Og i det hele taget er danske bidragydere underrepræsenteret i forhold til svenske og norske: Sverige er repræsenteret med syv, Norge otte og Danmark fire forfattere.

Bogen har rod i en konference afholdt november 2011 og skal ses som en opfølgning på og ny version af en tilsvarende bog fra 1995 "Civilt samhälle kontra offentlig sektor". Desværre har bogen ikke et bud på de statslige forskere vs. de private/civile i de senere års knopskydning af "tænketanke", eller det som svenskerne kalder politiske "tankesmedjor". En sådan selvanalyse ville have passet ind i bogens rammer og måske kunnet forklare, hvorfor Danmark er så underrepræsenteret.

Bogens opfattelse af hvad civile samfund er for nogle størrelser, er på den ene side mangetydig, på den anden side med en klar orientering og bias i retning af de civile samfund forstået som forskellige former for frivilligt socialt arbejde, der skal medvirke til en formopløsning af de kendte statsdominerede velfærdssamfund "nordic style" (kendt fra den tidlige danske debat under overskriften "statsminimalisme" eller parolen "Mere

samfund, mindre stat”). Et sted i bogen omtales staten som værende nærmest totalitær. Vi befinder os således, hedder det, i “enhedsstatens skygge”. Som så alligevel ikke er/har været så totalitær endda. Lars Trägårdh redegør således indledningsvis for den komplekse og modsætningsfyldte enhed “statsindividualisme”, som har været en flot garant for tolerance, respekt for andre, mangfoldighed og valgfrihed og som har været et stort fremskridt sammenlignet med fortidens paternalistiske velgørenhed.

Det frivillige engagement skal på baggrund af statsdominansen løftes frem ikke mindst gennem “statens strukturerende magt”, dvs støtte- og incitamentstrukturer. Denne vertikale procedure kan risikere, tilsigtet eller utilsigtet, at få en kvælende og absorberende effekt i forhold til det frivillige engagement (“Mere stat forklædt som samfund”). Dette forhold afspejler sig i bogens sidste artikel, hvor Jens Jonatan Steen har en rubrik med overskriften “Befri frivilligheden”. For Steen er frivilligheden i de civile samfund defineret ved en relationel kultur, som han tilsyneladende mener er blevet tæmmet (af statens lovgivning). Men man savner i bogen en dybere kritisk analyse af denne statsintegrerende dynamik og afpolitiserende sammenlignet med f.ex. 1970’ernes politiserende græsrodsbevægelser.

Det er ikke muligt at give de enkelte bidrag til en stor antologi som denne den opmærksomhed, som de kunne fortjene. Fremhæves skal dog en lille gruppe af artikler i bogens del 2 om mangfoldighed, hvor især de nordiske velfærdsstaters nye

musliske civilsamfund gives en velfortjent opmærksomhed. Af særlig interesse for en dansk læser er måske en artikel om den svenske friskole-reform, som på en konkret måde udfordrer den svenske model med dens enhedsskole. Netop i forbindelse med de konfessionelle friskoler sættes den kulturelle mangfoldighed i spil på en måde, som kan ryste de, som frygter kulturel mangfoldighed.

En ting er kristne, jødiske eller Rudolf Steiner friskoler, en anden de nye muslimske civilsamfunds relationer til staten (oplysende præsenteret i en særskilt artikel om det muslimske civilsamfund og staten). Og ja, lille Danmark, i Sverige er der seks egentlige moskeer og en del friskoler. Sverige er spændende at sammenligne med Danmark, men i det hele taget er spørgsmålet om religion og stat vigtigt, når en konkret diskussion om relationen mellem stat og civilsamfund skal føres. Sverige kan være sparringspartner for Danmark, men rigtigt spændende bliver det først, når det statskirkeløse USA bringes i spil. For der er jo, alt andet lige, en nær korrelation mellem fraværet af en statskirke og mængden/vitaliteten i religiøse civile samfund.

Fra dansk hold har politologen Flemming Mikkelsen i denne del af bogen en meget oplysende artikel om indvandring, civilsamfund og demokrati i Danmark (jvfr. Mikkelsens artikel i dette nummer af Social Kritik).